

היסטוריה עליזה ועצובה

ב"דברי ימי גמיני"⁽¹⁾, משקיף בנימין גלאי אחורה, לתקופת ימי הביניים. בכל זאת, ספק אם ניתן להגדיר את הספר כ"רומאן היסטורי". אמנם, מצויים סממני רקע בטעם התקופה לרוב; גלאי, הנהנה תמיד להפגין למדנות ולהפתיע בצבירת פרטים שאינם נחלת הכלל, לא הקל ראש במלאכתו, ואסף חומר מלוא חפנים. הדמויות הפועלות מצויידות באביזרי התקופה: הן אינן נוהגות במכוניות, אלא רוכבות דוהרות על סוסים; אנשי המלחמה מצויידים בחרבות וברמחים, בקשתות ובחיצים; על עיר נצורה יורים אבני בליסטראות, ולא מפציצים אותה מן האויר; יהודים מענים בחדרי עינויים של אותם ימים, ולא בסגנון המעודכן של אושוויץ; – ובכל זאת, גיבורי הסיפור הם גיבורים מודרניים, המתבטאים בלשונו המיוחדת במינה של בנימין גלאי. מבחינה זו, מעניין להשוות את "דברי ימי גמיני" ל"סדום סיטי". ב"סדום סיטי", שעניינו כביכול, הסיפור התנכ"י המפורסם, יש אנאכרוניזמים לרוב, שכוונתם אירונית. ב"דברי ימי גמיני" האנאכרוניזם מוסווה יותר, אך כוונתו אינה פחות אירונית. יש להוסיף כאן, על מנת למנוע טעות, שעלילה "דברי ימי גמיני" היא עלילה דמיונית, ולא פרשה היסטורית. הלוא גם ארצות גמיני, אקווריה, וירגו, בהן מתרקמת העלילה, אינן מצויות על המפה כיום, ואף לא היו מצויות בה בעבר. הצורה בה חילקו את ממלכת גמיני הגדולה לשלוש הארצות הנזכרות, ספק אם יש לה אח ודוגמה בספרי דברי הימים למיניהם – הריצו על פני המפה עכברים, שנמשכו אחר פתיון של גבינה; אמנם לאור השיטות הנהוגות בדרך כלל בהיסטוריה בחלוקת ארצות ונכסים, ספק אם אין שיטת העכברים הנזכרת טובה יותר.

"דברי ימי גמיני" נכנס לקטגוריה של "ספרים לבני הנעורים"; אולם הספר גם מתאים בהחלט למקרא מבוגרים. בנימין גלאי כתב, לפני שנים מספר, ספר לקוראים הצעירים – "עטלפי עכו"⁽²⁾. "עטלפי עכו" היה ספר מובהק לנוער; "דברי ימי גמיני", למעשה, נועד ומתאים לכל הגילים, או, כפי שמצויין על הכריכה, "לכל אוהבי קרוא". ארשה לעצמי גם להוסיף, כי נהניתי מן הקריאה – הנאה שהיא, בעזונותינו הרבים, נדירה מאוד בספרות המודרנית.

אכן, הספר שייך לסוג ספרותי, ההולך וכלה מן העולם; זהו, בקו ראשון, רומאן הרפתקאות, שיש בו פרקים עליזים ויש בו פרקים עצובים. לשונו, חידותיו ואמצאותיו של גלאי מוסיפים לו לספר נופך סאטירי. עיקרו של הספר הוא בסיפור העלילה העשיר, המקושט בעלילות משנה, סיפורים מאלפים ואפיוזדות מרהיבות למכביר. עיצוב הדמויות הפועלות משני בחשיבותו לשטף העלילה. חיבורי הקטעים השונים של העלילה לעיתים רופפים, והשינויים שחלו בינתיים בגורלותיהם של הגיבורים אינם מוסברים כל צרכם – אך מבחינה מסוימת אף זוהי מעלה, שכן הקפיצות הללו מגבירות את יסוד המתח. למותר לציין, שבהתאם לסולם הערכים של התקופה, עניין לנו בעיקר לא עם פשוטי עם, אלא עם מלכים, נסיכים ורוזנים ושאר גדולי עולם. פנורמה רחבה נפרשת לעינינו – חצר המלך פיליפוס, מחנה הצוענים וההרפתקנים המשמש מחסה ליורש העצר הנרדף, אוטו דה פא של יהודים מעונים, ותולדותיו של אפיפיור יהודי, חבורת יהודים לוחמים אמיצים המסתתרים על פסגות ההרים ודו-קרב במיטב המסורת האבירית – ועוד כהנה וכהנה, שפע שכמעט ואין לו סוף. בקיצור, דברי ימים שהקורא בהם נמצא נשכר.

אוקטובר, 1968.

הערות להיסטוריה עליזה ועצובה

1. דברי ימי גמני, מאת בנימין גלאי, ספרית מעריב, ת"א, 1968.
2. עטלפי עכו, מאת בנימין גלאי, הוצאת מחברות לספרות, ת"א, 1961.